

BOOK REVIEW

Rayna Gavrilova

Sofia University "St. Kliment Ohridski" (Bulgaria)

[rayna.gavrilova@gmail.com]

Reflections on a New Anthropological Study of Bulgarian Kinship

Abstract: *This review presents a two-volume study devoted to kinship and its institutions in Bulgarian pre-industrial culture. Bringing together extensive ethnographic, historical, and ethnological material, the work offers a comprehensive analysis of one of the central themes of anthropology – kinship and its social organization. The authors examine the structures of blood and marital kinship (Vol. 1), as well as fictive and ritual kinship, including adoption, ritual brotherhood, and godparenthood (Vol. 2). Covering the period from the late eighteenth century to the early decades of the twentieth century, the study synthesizes decades of research on Bulgarian kinship and provides a valuable contribution to the anthropology and ethnology of Southeast Europe. Particular attention is paid to the typology, functions, and sociocultural significance of kinship relations, revealing both their historical continuity and their role in structuring community life.*

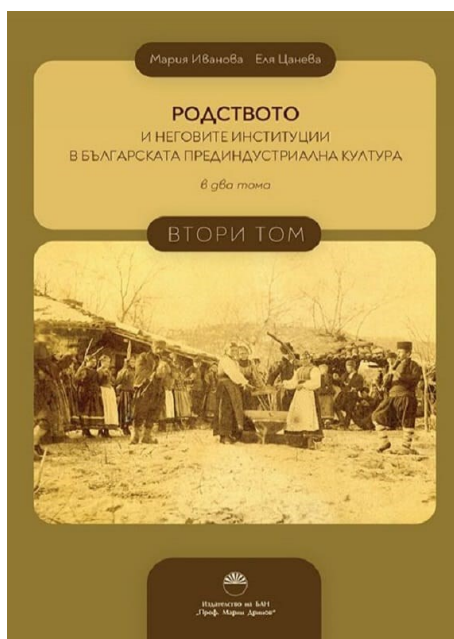
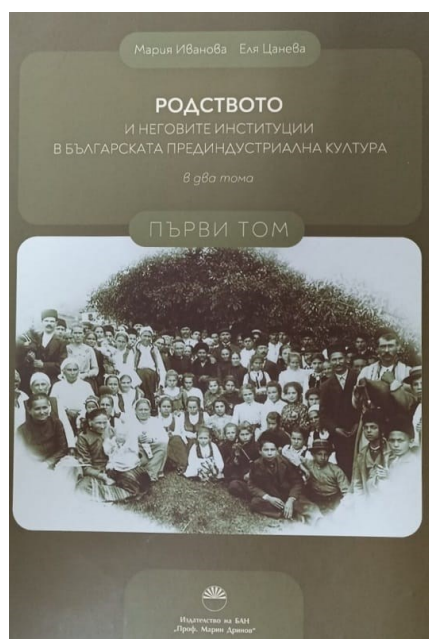
Keywords: *kinship; Bulgarian kinship; blood kinship; ritual kinship; fictive kinship; family structure; social organization.*

Райна Гаврилова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Някои мисли върху нова антропологична книга за българското родство

Иванова, Мария, Цанева Еля (2024). Родството и неговите институции в българската преиндустриална култура: в 2 тома. Т. 1, Етнология на родството. Институции на кръвно и брачно родство, ISBN: 978-619-245-460-9, 408 с. и 30 архивни снимки; Т. 2, Институции на фиктивно и ритуално родство. Към социокултурната характеристика на родството, ISBN: 978-619-245-472-2, 520 с. и 30 архивни снимки; справочен апарат към двата тома и биобиблиографска справка за авторките. София: Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“.¹

Публикуваната на границата на 2024 и 2025 г. двутомна книга за предииндустриалното родство у българите с автори Мария Иванова и Еля Цанева – мащабно и иновативно изследване, се радва към днешна дата на четири издателски и три публикувани в научната периодика рецензии, също така на многобройни отзиви и изказвания при проведени представяния на томове в музеи и университетски центрове в София и страната. По тази причина, по-надолу предлагам кратки думи с характер на впечатления от текста, целящи да запознаят и аудиторията на сп. *Balkanistic Worlds* с научния почерк на авторките на труда.

Сериозните изследователи в областта на социалните и хуманитарните науки рядко си позволяват да окачествят даден научен текст като дефинитивен: след Мишел Фуко (а това означава отпреди 57 години) значението на писаното слово зависи не само от автора и читателя, а и от ситуацията в която се възприема. Независимо от това бих си позволила да определя „Родството и неговите институции в българската предииндустриална култура“ на Мария Иванова и Еля Цанева като дефинитивно изследване. Това означава, че притежава в най-висока степен изчерпателността, методологичната почтеност и научната дистанция, които да подкрепят това ми твърдение и, ако ми бъде позволена една разговорна мета-

фора, да „заковат“ темата във вселената на знанията и интерпретациите ни на миналото. Няколко думи за тези три достойнства.

В световните етнография, етнология и антропология едва ли има тема като *родството* (с изключение на ритуалите), която да се радва на такъв стар и интензивен интерес. Може да се спекулира дали структурираността и универсалната нужда от структурираност на родствените отношения ги прави така привлекателни за учените; или съдържащият се в тях зародиш на социалността; или преплитането на генетика, право и икономика още отпреди появата на тези термини. Но фактът е несъмнен – както показват авторките, още бащите на социологията и етнологията Морган, Дюркем, Енгелс се насочват към родствените отношения като прозорец към разбиране на социалния и културния светове. 26-те страници използвана литература на Първи том и 33-те страници на Втори том са красноречиво доказателство за този интерес. Но те подкрепят на първо, формално ниво и твърдението ми за изчерпателност. И ако чистият брой на използваните произведения наемква за изчерпателност, четенето на текста не оставя съмнение: авторките познават, ценят, използват и четат критично всичко важно, появило се в последните 100–150 години, както по света, така и у нас. Работата би могла да бъде наречена енциклопедична, ако говорим за информативност, но стойността ѝ е в събирането, подреждането и отсяването на огромна информация, от теренни материали в отделни населени места и от обобщаващи и теоретични съчинения за семейството, домакинството, рода, брака и институциите му, осигуряването, побратимството – да спомена само жалоните. Мога само да тъгувам, че българската издателска практика не включва усилието (и инвестицията) по включване на индекси. Важно е специално да се отбележи, че изследването оглежда не само локалните варианти на всеки елемент на изследваната тема (тежка задача сама по себе си, когато се търси не преразказ, а анализ на някакви повторемости), но и добре подбрани сравнения и позовавания на даден родствен елемент в други културни ареали.

На второ място, изследователките се движат свободно и водят читателя в гъсталака от методологии, обяснителни модели и методики, отново в дългото време от края на 19. до началото на 21. век. Работата не само започва със 170 страници въведение както в контекста на темата, така и в методологическите рамки и избори, но със системно позоваване на водещи тѐзи, в съгласие или несъгласие. Това позволява да се удържа общата картина, дори и при

изобилната фактология. Друг постоянен мотив са терминологичните уточнения, съпътстващи прилагането на категории и термини, което е не само, както казах, методологически почтено, но и особено полезно за неизкушени читатели.

Научната дистанция би могла да бъде наречена и критична саморефлексия – постоянно съзнаване на мястото на етнолога по отношение на текста, отсъствие на преднамереност, на изследователска снизходителност. Намирам това за особено важно във времена на наивно прехласване или, обратно, високомерно пренебрежение към хората, които населяват етнологията. Заклучителната глава на работата внимателно оглежда връзката на родството с идентичността и най-вече етническата идентичност и състоянието ѝ не на академично, а на всекидневно ниво – в думите и представите, с които описваме и възприемаме себе си и нашия свят.

Сигурно професионалните етнологи биха намерили моменти, които да се нуждаят от друга интерпретация или допълнително осветляване – това е смисълът на живата наука, разбира се. Но ще завърша с това, с което започнах: в моята библиотека това ще бъде книгата, към която ще посягам винаги, когато трябва да узная нещо за родството в прединдустриална България.

---

¹ Ivanova, Maria and Elya Tsaneva (2024). *Kinship and Its Institutions in Bulgarian Pre-Industrial Culture*. In 2 vols. Vol. 1: *Ethnology of Kinship: Institutions of Blood and Marital Kinship*. ISBN 978-619-245-460-9, 408 pp. and 30 archival photographs. Vol. 2: *Institutions of Fictive and Ritual Kinship: Towards a Sociocultural Characterization of Kinship*. ISBN 978-619-245-472-2, 520 pp. and 30 archival photographs. Includes reference apparatus for both volumes and a biobibliographical note on the authors. Sofia: Prof. Marin Drinov Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences.